

Postsecondary and Adult Education Providers in Canada. Ottawa : Statistics Canada, Human Resources and Skills Development Canada: Culture, Tourism and the Centre for Education Statistics Division. 50 p.

References (translated and transliterated)

1. Anishhenko O. V. (2015). Methods of organizing and conducting trainings for the development of personal and professional qualities of adults. *Osvita dorosly`x: teoriya, dosvid, perspekty`vy`*. Vy`p. 2. S. 1-20. (in Ukrainian).
2. Banit O. I. (2015). Professional development of staff in the adult education system. *Naukovy`j visny`k Melitopol`s`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu*. Ser : Pedagogika. №2. S. 169-176. (in Ukrainian).
3. Volyars`ka O. S. (2016). Areas of improvement of professional development of teachers in the system of postgraduate pedagogical education. *Estety`ka i ety`ka pedagogichnoyi diyi*. Vy`p. 14. S. 143-152. (in Ukrainian).
4. Pan-European Recommendations on Language Education: Study, Teaching, Assessment (2003). *Nauk. red. ukr. vy`d. S. Yu. Nikolayeva*. Ky`yiv : Lenvit. 273 s. (in Ukrainian).
5. Le processus de Copenhague: coopération européenne renforcée en matière d'enseignement et de formation professionnels (EFP). URL: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/vocational_training/ef0018_fr.htm. (in English).
6. Orton L. Statistics Canada's Definition and Classification of Postsecondary and Adult Education Providers in Canada. Ottawa : Statistics Canada, Human Resources and Skills Development Canada: Culture, Tourism and the Centre for Education Statistics Division, 2009. 50 p. (in English).

УДК 378

Шингоф Ірина Леонідівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, старший викладач кафедри історії, суспільно-гуманітарних дисциплін та методики їх викладання Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Краматорськ)

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9343-0792>

E-mail: sh.irina@jppo.dn.ua

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Автором статті обґрунтовано актуальність порушеної проблеми. Акцентовано увагу на тому, що професійний

розвиток вчителя є усвідомленим процесом, спрямованим на удосконалення педагогічних якостей відповідно до соціальних вимог і потреб щодо особистісно-професійного зростання. Доведено доцільність упровадження інноваційних технологій у навчанні дорослих; наголошено на важливості застосування особистісно-орієнтованого підходу, що передбачає безпосередню участь кожного суб'єкта навчального процесу у пошуку шляхів і засобів розв'язання проблем; охарактеризовано особливості застосування інтерактивних технологій в післядипломній педагогічній освіті, що сприяють обміну інформацією, досвідом, удосконаленню професійного саморозвитку вчителів філологічного напрямку. У статті наведено приклади застосування різноманітних завдань, проблемних запитань для обговорення в групах під час проведення занять з учителями-словесниками. Проаналізовано можливості використання тренінгових і кейс-технологій, «Світового кафе», педагогічного практикуму тощо.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта; професійний розвиток; інтерактивні технології; учителі-філологи.

Shynhof Iryna – Postgraduate Student of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine, Senior Lecturer at the Department of History, Social and Humanitarian Disciplines and Teaching Methods of Donetsk Oblast Institute Postgraduate Pedagogical Education (Kramatorsk)

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9343-0792>

E-mail: sh.irina@jppo.dn.ua

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF LANGUAGE AND LITERATURE TEACHER IN POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION INSTITUTIONS BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

Abstract. In the article the author discusses the feasibility of introducing innovative technologies in adult education; emphasizes the importance of person-centered approaches that involve the direct involvement of each subject in the learning process in finding ways and means to solve problems; reveals new methods of application of interactive technologies in postgraduate pedagogical education that facilitate the exchange of information, experience, improvement of professional self-development of philology teachers. The paper presents examples of the use of various tasks, problematic questions for discussion in groups while conducting lessons with language and literature teachers.

The World Café is a way for participants to interact and share insights, ideas and experiences. This form of work helps to stimulate the participants, gives the opportunity to discover new creative ideas, to direct the collective knowledge of a group at solving a specific issue. This allows to involve the participants in the discussion process and a multi-level dialogue in a comfortable atmosphere.

Case technologies help to create comfortable learning conditions in which everyone who learns feels himself/herself successfully. They include the following methods: situational analysis method; analysis of specific situations (case study); incident method; method of developing business correspondence; game design; method of situational role-playing games.

Pedagogical practicum is a system of specially selected methods that promote the accumulation of knowledge, help to deepen philological competences, motivate language and literature teachers to self-education and self-development.

Key words: *postgraduate pedagogical education; professional self-development; interactive technologies; philology teachers.*

Постановка проблеми. Професійний розвиток людини є усвідомленим процесом, спрямованим на удосконалення професійних якостей відповідно до соціальних вимог і потреб щодо особистісно-професійного зростання. Людство сьогодні живе й працює в умовах четвертої промислової революції, що постала внаслідок стрімкого розвитку новітніх технологій, які вимагають від кожного здобувача освіти діяти (а отже, й навчатися) швидко, постійно набуваючи нових компетенцій, брати на себе сміливість ухвалювати важливі рішення [2, с. 21]. Особливого значення має здатність працювати в команді, обмінюватися інформацією, досвідом – таким чином відбувається самомотивація особистості до фахового зростання, забезпечується її саморозвиток.

Реформування педагогічної освіти передбачає використання нових технологій, спрямованих не тільки на засвоєння нових компетентностей, а й на всебічний особистісний саморозвиток, що сприяє формуванню світоглядної культури, індивідуального досвіду, творчості. Як зазначав І. Зязюн, наше суспільство потребує особистостей «... з обширом світогляду, з багатою структурою потреб, з розвиненою уявою, з постійним прагненням до самоудосконалення не лише фахового, але й загальнокультурного» [3, с. 24]. Розв'язанню цих проблем у значній мірі сприяє застосування інтерактивних технологій у процесі навчання вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основам групової роботи під час навчальних занять приділяли увагу ще Ж.-Ж. Руссо,

Й. Песталоцці, Дж. Дьюї, які досліджували можливості вільного розвитку особистості. Систему групового навчання запропонували у своїх працях А. Белл, Дж. Ланкастер, Е. Паркхерст. Українські науковці так само досліджують інтерактивні технології у навчанні дорослих: О. Аніщенко, І. Зязюн, В. Котов, Х. Лійметс, Л. Лук'янова, О. Пехота, О. Пометун, О. Савченко, В. Сидоренко, С. Соломаха, Л. Тарасенко, А. Фасоля та ін. У працях цих учених подано етапи розвитку інтерактивних технологій, теоретичні основи, види інтерактивного навчання.

Технологія інтерактивного навчання є важливою ланкою в реформуванні післядипломної педагогічної освіти. У навчанні дорослих важливо враховувати специфіку аудиторії, зокрема наявність у педагогів базових компетенцій, сформованого життєвого, професійного досвіду. Тому в дослідженнях слід звернути особливу увагу на особливості застосування інтерактивного навчання в роботі з учителями філологічних спеціальностей.

Мета статті – розкрити доцільність застосування в післядипломній педагогічній освіті інтерактивних технологій навчання, що сприяють удосконаленню професійного розвитку вчителів філологічного напрямку, мотивують їх до постійного особистісного й фахового самозростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерактивне навчання побудоване на колективній взаємодії всіх учасників й передбачає створення комфортних умов під час роботи в групах: кожен член команди усвідомлює свою причетність до виконання завдання, відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Це співнавчання, взаємонавчання, де і викладачі, і здобувачі освіти є рівноправними, суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують із приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють [9, с. 40].

В освіті дорослих набули поширення тренінги (від англ. training – навчати). Їх розглядають і як метод групової навчальної діяльності, і як засіб спеціальних методів, що передбачають врахування особливостей і вимог андрагогічної моделі навчання, й спрямовуються на відтворення, виконання та аналіз ситуацій. Тренінги сприяють формуванню професійних умінь і навичок дорослих, строюють умови для професійного розвитку. Як стверджує Л. Лук'янова [4, с. 13], «...ефективне використання тренінгових технологій дає можливість сформувати у дорослої людини нові навички, які можна використовувати на практиці. Особлива структура тренінгових програм дає можливість діагностування (виявлення непродуктивних форм поведінки з метою самопізнання), корекції (самовдосконалення), формування (саморозвиток) та закріплення нових стратегій поведінки, переведення їх із форми діяльності у факт особистісного розвитку, що дозволяє слухачам відчувати себе упевнено, активізує творчі можливості».

Пропонуємо розглянути окремі методи навчання як найбільш ефективні в освіті дорослих та найбільш оптимальні в роботі з учителями-філологами.

«Світове кафе» (The World Café) – спосіб взаємодії учасників, спрямований на обмін думками, ідеями й досвідом. Така форма роботи допомагає стимулюванню педагогів, дає можливість виявити нові креативні ідеї, спрямувати колективний інтелект на вирішення конкретного питання. Це й сприяє багаторівневному діалогу в комфортній атмосфері відкритості, невимушеності та психологічної безпеки [1].

Метод відомий з 1995 р. Уперше був використаний у США: група людей розташувалася великим колом у дворі будинку на нараду, але їм завадив дощ. Учасники були змушені перейти до будинку й розміститися за окремими столами. Спілкування виявилось набагато продуктивнішим, ніж можна було собі уявити. Це технічно нескладний, проте ефективний метод створення діалогу. Акцент робиться на спілкуванні між учасниками і на продукуванні нових думок та ідей. Це розмова про суть справи в неофіційній обстановці [6].

«Світове кафе» – досить простий процес взаємодії, спрямований на широкий обмін думками, ідеями й досвідом. Учасники обговорюють проблеми, доходять певної думки, потім сідають до інших столиків. Такі обговорення створюють живу «мережу» обміну думками й розширюють та поглиблюють колективні знання. Цей метод розрахований на те, що учасники вже мають певний досвід для розв'язання найважчих завдань. Щоб обговорення було ефективним, у групі має бути не менше 1 – 15 осіб. Учасники розміщуються за окремими столами, як у кафе. За кожним столом одна людина бере на себе роль «господаря» столу (фасилітатор), а решта – «запрошених гостей». На кожному столі лежить «скатертину» (аркуш великого формату) та різнокольорові маркери. Висловлені ідеї занотовуються у вигляді схем, малюнків, тез. Через певний час «гості» переходять за інший стіл, а «господар» розповідає новоприбулим про те, що обговорювала попередня група. Через 10 хвилин процедура повторюється. Таким чином усі «гості» кафе ознайомлюються з пропозиціями та ідеями своїх колег. Після цього відбувається презентація від кожного столика з подальшим обговоренням та узагальненням висвітлених ідей. Презентації напрацювань відбуваються після всіх раундів, потім групи допомагають «господарям» готувати презентацію, «скатертини» презентують «господарі» столів.

Кавовий етикет передбачає такі правила: зосередження на тому, що має значення; кожен з учасників має зробити внесок своїми ідеями; слід говорити розумом і серцем; намагатися уважно слухати, щоб зрозуміти; комбінувати ідеї; грати, записувати й замальовувати; прагнути отримати задоволення.

Фасилітатор (господар) має нагадувати учасникам групи за столиком, щоб вони коротко записували ключові взаємозв'язки, ідеї, відкриття та питання в міру їх виникнення, він повинен залишатися за столиком, коли група йде, і вітати мандрівників від іншого столика; стисло може поділитися основними відкриттями, які його осяяли в процесі першого раунду, щоб інші могли провести паралелі й пов'язати їх з ідеями своєї групи, обговорюваними в попередньому раунді [1; 5; 7].

До найбільш оптимальних належить так само й кейс-технологія (від англ. «case» – подія, що походить від лат. «casus» або «cadere» – подія, що звалилася на нас). Мета цього методу – удосконалювати навички слухачів аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, вибирати альтернативні шляхи їх розв'язання, оцінювати їх, знаходити оптимальний варіант і формулювати програми дій, уміти визначати проблемну ситуацію й колективно обговорювати пропозиції, підготовлені кожним членом групи [9, с. 46, 47].

До кейс-технологій належать такі: метод ситуаційного аналізу; аналіз конкретних ситуацій (кейс-стад); метод кейсів; метод інценденту; метод розробки ділової кореспонденції; ігрове проєктування; метод ситуаційно-рольових ігор. Проведення кейсу може мати такі етапи: підготовка загального плану кейсу; проведення досліджень, необхідних для підготовки кейсу; написання вихідного варіанту кейсу; обговорення кейсу з фахівцями й редагування; підготовка нотаток для викладачів щодо того, яким чином доцільно представляти кейс; презентація кейсу в навчальній аудиторії і редагування як самого тексту, так і нотаток для викладачів, якщо це є необхідним; розповсюдження кейсу.

Ефективним є й застосування педагогічного практикуму (від гр. *praktikos* – діяльнісний) – технологія, призначена для оволодіння знаннями й практичними навичками, необхідними в професійній діяльності; формування загальної культури особистості; рішення педагогічних завдань, конструювання різних форм навчання, моделювання педагогічних ситуацій, прогнозування освітнього процесу; проєктування психолого-педагогічної взаємодії: дискусії, педагогічної гри, тренінгу, педагогічної майстерні, майстер-класу, навчального кейсу...

Перед початком проведення практикуму навчальний матеріал повторюється й систематизується. Педагоги об'єднуються в групи. Викладач проводить інструктаж, повідомляє тему, мету, завдання; актуалізує опорні знання, уміння й навички. Викладач продумує низку проблемних питань, забезпечує необхідним обладнанням, ілюстративними матеріалами тощо. Слухачі самостійно виконують завдання. Після виконання роботи викладач разом із учителями обговорює отримані результати [9, с. 49, 50].

Як показує досвід, найбільш доцільними формами інтерактивної взаємодії є колективне опрацювання й обговорення різних тем: «Соціально-психологічний портрет учителя-словесника, який працює з обдарованими дітьми. Якості, які повинен мати педагог, який працює з філологічно обдарованими дітьми», «Алгоритм роботи вчителя з обдарованою дитиною» тощо. Доцільно також запропонувати виконання таких завдань: 1. Складіть «Пам'ятку для переможців I (шкільного) етапу олімпіади (конкурсу) з підготовки до участі в II етапі інтелектуальних змагань». 2. Сформулюйте завдання, що стоять перед суб'єктами освітньо-виховного процесу перед кожним етапом інтелектуально-творчих змагань. 3. У чому полягає суть педагогіки співробітництва? Запропонуйте можливі форми залучення всіх суб'єктів навчального процесу до співпраці та співтворчості» тощо. Підсумовуючи напрацьовані в групах матеріали, звертаємо увагу на те, чи мотивовані педагоги до самоосвіти й особистісно-професійного розвитку й саморозвитку, обговорюємо компетенції, необхідні вчителю-словеснику для підвищення фахового рівня тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтерактивне навчання забезпечує особистісно-орієнтований підхід у навчанні, є ґрунтям реалізації інноваційного потенціалу задля вдосконалення процесу розвитку необхідних професійних якостей сучасного вчителя, а також ефективною формою організації пізнавальної діяльності, яка допомагає педагогу створити комфортні умови навчання, за яких кожен відчуває свою успішність. Наявність певних навчальних стереотипів унаслідок попереднього досвіду, які можуть сприяти чи заважати новому навчанню, вимагають розробки різноманітних технологій, методів, колективних, групових та індивідуальних форм діяльності, остаточним результатом якого буде здатність педагога самостійно створювати оригінальний методичний (інтелектуальний) продукт.

Список використаних джерел

1. Активні форми навчання. Світове кафе. [Електронний ресурс]. URL: <http://lider.fpsu.org.ua/profspiilkova-osvita/157-aktivni-formi-navchannya>
2. Венцель, Н. (2018). Феномен четвертої індустріальної революції як чинник зростання нелінійності розвитку світ-системи / Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. Вип. 17. С. 21–27.
3. Зязюн, І. А., Сагач, Г. М. (1997). Краса педагогічної дії: навч. посібник. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу. 302 с.
4. Концепція освіти дорослих в Україні. (2011). Укл.: Лук'янова, Л. Б. Ніжин: ПП Лисенко М. М. 24 с.
5. Мировое кафе (The World Cafe) – метод фасилітації. URL:

<https://newrealgoal.com.ua/fasilitacionnyj-metod.html>

6. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади: [монографія] (2012). Авт. кол.: Лук'янова, Л. Б., Сігаєва, Л. Є., Аніщенко, О. В. та ін. Київ: Педагогічна думка. 420 с.

7. Рибаківа, Г. О. Методика «Світове кафе». URL: <https://super.urok-ua.com/aktivna-forma-roboti-z-pedagogami-zdo-svitove-kafe/>

8. Сучасні технології освіти дорослих: посіб. (2013) Авт. кол.: Л. Б. Лук'янова, О. В. Аніщенко, Л. Є. Сігаєва, С. В. Зінченко, О. В. Баніт, Н. І. Дорошенко. Кіровоград : Імекс-ЛТД. С. 13.

9. Технології професійного розвитку педагогів в умовах формальної і неформальної освіти (2019): практичний посібник. М. П. Вовк, Г. І. Сотська, Н. О. Філіпчук, Ю. В. Грищенко, С. О. Соломаха, Л. Ю. Султанова, Н. С. Гомеля. Київ: Талком.

References (translated and transliterated)

1. Active forms of training. World Café. URL: <http://lider.fpsu.org.ua/profspilkova-osvita/157-aktivni-formi-navchannya> (in Ukrainian)

2. Venzel, N. (2018). The phenomenon of the fourth industrial revolution as a factor of growth of nonlinearity of development of the world-system / *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filos.-politoh. studiyi*. Vyp. 17. S. 21-27. (in Ukrainian)

3. Ziazun, I. A., Sagach, H. M. (1997). *The beauty of pedagogical action: Training aid*. Kyiv: Ukrayins'ko-fins'kyi instytut menedzhmentu i biznesu. 302 s. (in Ukrainian)

4. Lukianova, L. B. (2011). *Kontseptsiya osvity doroslykh v Ukrayini*. Nizhyn: PP Lysenko M. M. 24 s. (in Ukrainian)

5. World Café – a method of facilitation. URL: <https://newrealgoal.com.ua/fasilitatsionnyj-metod.html> (in Russian)

6. Adult education: theoretical and methodological principles: monograph (2012). Eds.: Lukianova, L. B., Sihaieva, L. E., Anishchenko, O. V. Kyiv: Pedahohichna Dumka. 420 s. (in Ukrainian)

7. Rybakova, H. O. The Technique *World Café*. URL: Available: <https://super.urok-ua.com/aktivna-forma-roboti-z-pedagogami-zdo-svitove-kafe/> (09/24/2019) (in Ukrainian)

8. Modern Adult Education Technologies (2013). A Tool. Ed. count: L. B. Lukianova, O. V. Anishchenko, L. Ye. Sihaieva, S. V. Zinchenko, O. V. Banit, N. I. Doroshenko. Kirovohrad IMEKS-LTD. S. 13. (in Ukrainian)

9. Teachers' professional development technologies in formal and non-formal education: a practical guide (2019). M. P. Vovk, H. I. Sotska, N. O. Filipchuk, Yu. V. Hryshchenko, S. O. Solomakha, L. Yu. Sultanova, N. S. Homel. Kyiv: Talcom. (in Ukrainian)